

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Цифрові технології фінансових ринків»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Форма навчання: Очна(денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему ***«Банки як професійні учасники фондового ринку України:
регуляторні зміни та інноваційні практики»***

здобувача **Гладишенко Володимира Олександровича** _____

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент,
Степура Марина Михайлівна _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, професор,
Буряченко Андрій Євгенович _____

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ	7
1.1. Економічна сутність фондового ринку та його роль у розвитку фінансової системи	7
1.2 Банки у системі професійних учасників фондового ринку: функції, види та економічне значення	9
1.3 Нормативно-правове регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів.....	19
РОЗДІЛ 2. РЕГУЛЯТОРНІ ЗМІНИ ТА АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	23
2.1 Банки на фондовому ринку: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах війни.....	23
2.2 Вплив регуляторних змін на діяльність банків як професійних учасників фондового ринку.....	31
2.3 Оцінка ризиків та ефективності діяльності банків як професійних учасників фондового ринку України	36
РОЗДІЛ 3. ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ.....	40
3.1 Міжнародний досвід участі банків у фондових ринках	40
3.2 Інноваційні технології та інструменти у діяльності банків на ринку цінних паперів.....	42
3.3 Перспективи розвитку та рекомендації щодо підвищення ролі банків на фондовому ринку України.....	45
ВИСНОВКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний розвиток фінансового ринку України відбувається в умовах значних економічних, політичних та технологічних трансформацій. Важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування фінансової системи держави відіграють банки, які поряд із традиційною кредитно-депозитною діяльністю виступають професійними учасниками фондового ринку. Банківські установи здійснюють операції з цінними паперами, виступають інвесторами, торговцями фінансовими інструментами, депозитарними установами та посередниками між емітентами й інвесторами. Через свою діяльність банки сприяють перерозподілу фінансових ресурсів, забезпечують ліквідність фондового ринку та підтримують розвиток національної економіки.

Особливої актуальності дослідження діяльності банків на фондовому ринку набуває в умовах воєнного стану, коли фінансова система України функціонує під впливом численних зовнішніх та внутрішніх викликів. Водночас відбувається активне реформування фінансового сектору, удосконалення нормативно-правової бази, адаптація регуляторних механізмів до стандартів Європейського Союзу та впровадження сучасних цифрових технологій у банківську діяльність. У таких умовах важливим є дослідження ролі банків як професійних учасників фондового ринку, оцінка впливу регуляторних змін на їх діяльність та визначення перспектив розвитку інноваційних практик у банківському секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика діяльності банків як професійних учасників фондового ринку досліджується у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних засад функціонування банківської системи та фондового ринку зробили В.Д. Базилевич, А.М. Мороз, Л.О. Примостка, В.М. Опарін, І.О. Лютий, Р.В. Корнилюк, І.В. Краснова та інші науковці. У працях зазначених авторів розглядаються питання ролі банків у структурі фінансового ринку, механізмів державного регулювання

банківської діяльності, розвитку ринку цінних паперів та впровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі.

Разом із тим сучасні умови функціонування економіки України, воєнний стан, активна цифровізація фінансового сектору та інтеграція до європейського фінансового простору формують нові виклики для діяльності банків на фондовому ринку, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є дослідження ролі банків як професійних учасників фондового ринку України, аналіз регуляторних змін їх діяльності та обґрунтування інноваційних практик і перспектив розвитку в сучасних умовах з урахуванням позитивного світового досвіду.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити економічну сутність фондового ринку та його інфраструктуру;
- розкрити роль і функції банків як професійних учасників ринку цінних паперів;
- охарактеризувати види професійної діяльності банків на фондовому ринку;
- систематизувати наукові підходи до визначення місця банків у структурі фінансового ринку;
- визначити значення банків у забезпеченні ефективного функціонування фондового ринку;
- проаналізувати сучасний стан фондового ринку України;
- охарактеризувати нормативно-правове регулювання діяльності банків як професійних учасників фондового ринку;
- дослідити ключові регуляторні зміни у діяльності банків на ринку цінних паперів за час війни;
- проаналізувати напрями та масштаби участі банків у операціях з цінними паперами;

- оцінити вплив регуляторних новацій на активність та ефективність діяльності банків на фондовому ринку України;
- узагальнити міжнародний досвід участі банків у фондових ринках;
- дослідити інноваційні фінансові інструменти та цифрові рішення у діяльності банків на ринку цінних паперів;
- визначити перспективи розвитку банківської діяльності на фондовому ринку України;
- обґрунтувати напрями впровадження інноваційних практик з урахуванням регуляторних вимог;
- розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності банків як професійних учасників фондового ринку України.

Об'єктом дослідження є фондовий ринок України та система професійних учасників ринку цінних паперів.

Предметом дослідження є економічні, інституційні та регуляторні аспекти діяльності банків як професійних учасників фондового ринку України.

Методи дослідження. У процесі виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема методи аналізу та синтезу, логічного узагальнення, порівняння, систематизації, статистичного аналізу, економіко-аналітичний метод, графічний метод, а також метод наукового узагальнення. Використання зазначених методів дало змогу комплексно дослідити діяльність банків як професійних учасників фондового ринку України та визначити основні тенденції їх розвитку.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових підходів до дослідження діяльності банків як професійних учасників фондового ринку. Методична значущість полягає у систематизації підходів до оцінки впливу регуляторних змін та інноваційних технологій на діяльність банківських установ. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих рекомендацій для підвищення ефективності діяльності банківських установ та інших учасників фінансового ринку України.

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, матеріали Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Міністерства фінансів України, фінансова звітність ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС», аналітичні звіти міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні матеріали та результати власних досліджень автора.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ ЯК ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

1.1 Економічна сутність фондового ринку та його роль у розвитку фінансової системи

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки важливе місце займає фінансовий ринок, який забезпечує ефективний розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання. Однією з ключових складових фінансового ринку виступає фондовий ринок, який відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку держави, стимулюванні інвестиційної діяльності та формуванні фінансових ресурсів суб'єктів економіки.

Фондовий ринок є складною системою економічних відносин, що виникають між учасниками процесу випуску, обігу та погашення цінних паперів. [3; 16] Його функціонування спрямоване на мобілізацію тимчасово вільних фінансових ресурсів і забезпечення їх ефективного використання в економіці.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття фондового ринку. Частина дослідників визначає його як систему економічних відносин між емітентами, інвесторами та фінансовими посередниками щодо випуску та обігу цінних паперів. Інші науковці розглядають фондовий ринок як інституційне середовище, що забезпечує функціонування механізмів інвестування та перерозподілу капіталу.

Економічна сутність фондового ринку полягає у виконанні ним ряду важливих функцій:

- мобілізаційної функції, яка полягає у залученні фінансових ресурсів для фінансування діяльності підприємств та держави;

- інвестиційної функції, що забезпечує спрямування фінансових ресурсів у найбільш ефективні сфери економічної діяльності;
- перерозподільчої функції, яка передбачає рух фінансових ресурсів між різними галузями економіки;
- інформаційної функції, що забезпечує учасників ринку інформацією щодо вартості фінансових інструментів та загальної ринкової ситуації;
- регулюючої функції, яка проявляється у впливі фондового ринку на економічні процеси та формування ринкової рівноваги.

Крім зазначених функцій, фондовий ринок виконує важливу роль у забезпеченні макроекономічної стабільності держави. Ефективне функціонування ринку цінних паперів сприяє зростанню обсягів інвестицій, розвитку підприємницької діяльності та підвищенню рівня конкурентоспроможності економіки.

Важливою характеристикою фондового ринку є його структура, яка визначається особливостями обігу фінансових інструментів, складом учасників та механізмами здійснення фінансових операцій. Залежно від різних критеріїв фондовий ринок може бути класифікований за рядом ознак (табл.1.1.)

Таблиця 1.1 - Класифікація фондового ринку

Ознака класифікації	Види фондового ринку	Характеристика
За стадією обігу цінних паперів	Первинний, вторинний	На первинному ринку здійснюється первинне розміщення цінних паперів, а на вторинному — їх подальший обіг
За організацією торгівлі	Біржовий, позабіржовий	Біржовий ринок функціонує через фондові біржі, позабіржовий — через інші торговельні системи
За видами фінансових інструментів	Ринок акцій, облігацій, деривативів	Поділ здійснюється залежно від типу фінансових активів
За географічним охопленням	Національний, міжнародний	Визначається масштабами функціонування ринку

Джерело: складено автором на основі наукових джерел. [4;15;19]

Таблиця 1.2 - Основні фінансові інструменти фондового ринку

Фінансовий інструмент	Характеристика	Основна мета використання
Акції	Цінні папери, що підтверджують право власності	Залучення капіталу
Облігації	Боргові цінні папери	Фінансування діяльності
Державні цінні папери	Боргові зобов'язання держави	Наповнення бюджету
Деривативи	Похідні фінансові інструменти	Хеджування ризиків
Інвестиційні сертифікати	Папери інвестиційних фондів	Колективне інвестування

Джерело: складено автором на основі наукових джерел. [4;15;19]

Аналіз таблиці 1.2 свідчить, що різні фінансові інструменти виконують різні функції на фондовому ринку. Найбільш поширеними інструментами є акції та облігації, оскільки вони забезпечують можливість залучення фінансових ресурсів та здійснення інвестиційної діяльності.

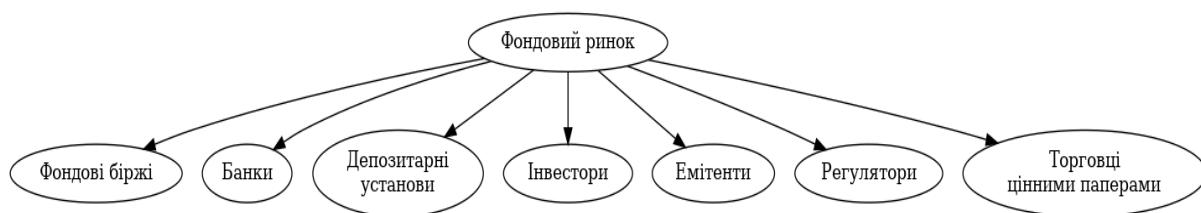

Рисунок 1.1 – Структура інфраструктури фондового ринку

Дані рисунка 1.1 демонструють взаємозв'язок основних елементів інфраструктури фондового ринку. Центральне місце у структурі займає фондовий ринок, який об'єднує основних учасників фінансової системи. Важливу роль у функціонуванні інфраструктури виконують банки, що забезпечують рух фінансових ресурсів, здійснюють посередницькі операції та сприяють ефективному функціонуванню ринку цінних паперів. Значний вплив на діяльність фондового ринку також мають фондові біржі, депозитарні установи, інвестори, емітенти та державні регулятори.

Аналіз наведеної класифікації дозволяє зробити висновок, що фондовий ринок має складну багаторівневу структуру та виконує важливі функції у фінансовій системі держави. Особливе значення для економічного розвитку має

взаємодія первинного та вторинного ринків, оскільки вони забезпечують як залучення фінансових ресурсів, так і підтримку ліквідності фінансових інструментів.

Первинний фондовий ринок забезпечує залучення фінансових ресурсів через випуск та первинне розміщення цінних паперів. Основними учасниками первинного ринку виступають емітенти, інвестори та фінансові посередники. Емітенти залучають кошти для фінансування власної діяльності, а інвестори отримують можливість вкладення фінансових ресурсів з метою отримання доходу.

Вторинний фондовий ринок забезпечує подальший обіг цінних паперів після їх первинного розміщення. Його основною функцією є підтримка ліквідності фінансових активів та створення умов для здійснення інвестиційних операцій. Наявність розвиненого вторинного ринку є важливим фактором ефективності функціонування всієї фінансової системи.

Однією з ключових характеристик сучасного фондового ринку є його інфраструктура, яка являє собою сукупність організацій, установ та механізмів, що забезпечують здійснення операцій із фінансовими інструментами.

До основних елементів інфраструктури фондового ринку належать: [15;19]

- фондові біржі;
- депозитарні установи;
- клірингові організації;
- банки;
- торговці цінними паперами;
- державні органи регулювання.

Ефективність функціонування інфраструктури фондового ринку безпосередньо впливає на швидкість здійснення фінансових операцій, рівень ризиків та інвестиційну привабливість фінансової системи загалом.

У сучасних умовах важливим фактором розвитку фондового ринку є процес цифровізації фінансового сектору. Впровадження електронних систем торгівлі, автоматизованих механізмів управління фінансовими активами та цифрових

технологій суттєво змінює підходи до організації діяльності учасників фондового ринку.

Важливими елементами фондового ринку є його учасники. До основних учасників належать:

- емітенти цінних паперів;
- інвестори;
- професійні учасники фондового ринку;
- організатори торгівлі;
- депозитарні установи;
- регулятори ринку.

Особливе місце серед професійних учасників фондового ринку займають банки. На відміну від інших фінансових установ банки можуть одночасно виступати інвесторами, емітентами та фінансовими посередниками, що забезпечує їх важливу роль у функціонуванні ринку цінних паперів.

Розвиток фондового ринку має суттєвий вплив на функціонування фінансової системи держави. Високий рівень розвитку ринку цінних паперів забезпечує ефективне накопичення капіталу, сприяє зростанню інвестиційної активності та створює умови для довгострокового економічного розвитку.

В умовах сучасних економічних трансформацій важливим фактором розвитку фондового ринку стає цифровізація фінансового сектору. Використання інформаційних технологій, автоматизованих торговельних платформ, цифрових фінансових інструментів та електронних систем обігу цінних паперів сприяє підвищенню ефективності фінансових операцій та розширенню доступу учасників до фінансових ресурсів.

Дослідження діяльності банків як професійних учасників фондового ринку займає важливе місце у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. У сучасній економічній літературі банки розглядаються не лише як кредитні установи, а й як важливі інституційні учасники ринку капіталу, які забезпечують мобілізацію фінансових ресурсів, підтримують інвестиційну активність та сприяють ефективному функціонуванню фондового ринку.

Серед українських науковців значний внесок у дослідження банківської діяльності та фінансових ринків зробили А.М. Мороз, Л.О. Примостка, В.Д. Базилевич, В.М. Опарін, Р.В. Корнилюк та інші. Так, А.М. Мороз розглядає банки як ключовий елемент фінансової системи держави, що забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами господарювання та інвесторами через механізми фінансового посередництва [14; 18]. На думку Л.О. Примостки, сучасний банк виконує комплекс функцій, пов'язаних не лише з кредитуванням та розрахунково-касовим обслуговуванням, а й з операціями на ринку цінних паперів, інвестиційною діяльністю та управлінням фінансовими ризиками [13].

В.Д. Базилевич підкреслює, що розвиток фондового ринку є необхідною умовою ефективного функціонування національної економіки, а банки виступають важливими професійними учасниками ринку капіталу, забезпечуючи обіг фінансових інструментів та формування інвестиційних ресурсів [15; 19]. В.М. Опарін зазначає, що банки є важливими інститутами акумуляції фінансових ресурсів та перерозподілу капіталу між секторами економіки, що визначає їх значну роль у розвитку фінансового ринку [16].

У зарубіжній науковій літературі вагомий внесок у дослідження діяльності банків зробили Фредерік Мішкін (Frederic S. Mishkin), Ентоні Сондерс (Anthony Saunders), Морін Корнетт (Marcia Millon Cornett) та інші дослідники. Ф. Мішкін розглядає банки як центральний елемент фінансового посередництва, який забезпечує ефективний перерозподіл фінансових ресурсів між заощадниками та позичальниками, а також сприяє стабільності фінансової системи загалом. Учений наголошує, що діяльність банків на ринку цінних паперів істотно впливає на ефективність функціонування фінансового ринку та рівень інвестиційної активності в економіці.

Е. Сондерс та М. Корнетт акцентують увагу на необхідності управління ризиками банківської діяльності в умовах розвитку фінансових ринків. На їхню думку, участь банків в операціях із цінними паперами потребує постійного вдосконалення систем ризик-менеджменту, дотримання регуляторних вимог та

застосування сучасних фінансових технологій. Особливого значення набуває забезпечення балансу між прибутковістю операцій та рівнем прийнятного ризику.

У сучасних наукових дослідженнях також поширеним є інституційний підхід до аналізу діяльності банків на фондовому ринку. Відповідно до цього підходу банки розглядаються як складові фінансової інфраструктури, що забезпечують взаємодію між емітентами, інвесторами, регуляторами та іншими учасниками ринку капіталу. У межах інституційного підходу особлива увага приділяється впливу регуляторного середовища на ефективність діяльності банків та їх конкурентоспроможність на фінансовому ринку.

Таблиця 1.3 – Підходи науковців до визначення ролі банків на фондовому ринку

<i>Автор</i>	<i>Підхід</i>
А.М. Мороз	Банки як фінансові посередники
Л.О. Примостка	Банки як універсальні учасники фінансового ринку
В.Д. Базилевич	Банки як інституційні учасники ринку капіталу
F. Mishkin	Банки як ключовий елемент фінансового посередництва
A. Saunders	Банки як суб'єкти управління фінансовими ризиками

Джерело: складено автором на основі [13–19].

Таким чином, аналіз наукових підходів свідчить про відсутність єдиного трактування ролі банків на фондовому ринку. Водночас більшість учених погоджується, що банки виконують функції фінансових посередників, інституційних інвесторів та професійних учасників ринку цінних паперів, забезпечуючи ефективний рух капіталу та стабільність фінансової системи. В умовах цифровізації та трансформації фінансових ринків значення банків як професійних учасників фондового ринку продовжує зростати, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється визначенню місця банків у структурі фінансового ринку та їх ролі у забезпеченні стабільності фінансової системи. Зокрема, у праці А.Є. Буряченка та О.Г. Тихого [38] наголошується, що розвиток міжнародного банкінгу та інтеграція банківської

системи України до європейського фінансового простору сприяють посиленню інституційної ролі банків на фінансовому ринку та розширенню їх функцій як фінансових посередників. Автори підкреслюють, що банки виступають ключовими елементами механізму трансформації фінансових ресурсів та забезпечують ефективний рух капіталу між суб'єктами економіки. У дослідженні також акцентується увага на необхідності гармонізації регуляторних механізмів із європейськими стандартами, що сприяє підвищенню стабільності банківського сектору та розвитку ринку капіталу. Аналогічного підходу дотримуються В. Корнєєв та ін. [39], які розглядають банки як важливих інституційних учасників фінансового ринку, діяльність яких безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності, ефективність перерозподілу капіталу та економічний розвиток держави.

Важливе значення банків у забезпеченні ефективного функціонування фондового ринку також підтверджується у дослідженнях сучасних українських науковців. Так, у працях Т.М. Бороденко та ін. [41;41] банки визначаються як професійні учасники фондового ринку, які забезпечують обіг державних цінних паперів, виконують функції інвестиційних посередників та сприяють розвитку ринку державних облігацій. Автор зазначає, що активна участь банків у фондовому ринку сприяє підвищенню ліквідності фінансових інструментів, розвитку інвестиційних процесів та формуванню стабільного фінансового середовища. Крім того, у дослідженні Г. Котіної та М. Степури [42] підкреслюється, що присутність іноземного капіталу у банківському секторі позитивно впливає на стійкість фінансової системи та сприяє адаптації банків до сучасних викликів.

Таким чином, сучасні наукові підходи підтверджують, що банки займають центральне місце у структурі фінансового ринку та виступають важливим чинником забезпечення ефективного функціонування фондового ринку, розвитку інвестиційної діяльності та підтримання фінансової стабільності держави. А фондовий ринок виступає важливим елементом фінансової системи держави та виконує функції, пов'язані з мобілізацією капіталу, забезпеченням інвестиційної діяльності та підтримкою економічного розвитку країни. Його ефективне

функціонування створює передумови для розвитку фінансового сектору та підвищення рівня економічної стабільності.

1.2 Банки у системі професійних учасників фондового ринку: функції, види та економічне значення

Функціонування фондового ринку неможливе без діяльності професійних учасників, які забезпечують організацію, обслуговування та здійснення операцій із фінансовими інструментами. Професійні учасники виконують роль фінансових посередників між емітентами та інвесторами, сприяють ефективному перерозподілу фінансових ресурсів, забезпечують ліквідність ринку та підтримують його стабільність.

Відповідно до законодавства України професійними учасниками фондового ринку є юридичні особи, які на підставі відповідних ліцензій здійснюють професійну діяльність на ринку цінних паперів. До таких учасників належать інвестиційні компанії, депозитарні установи, торговці цінними паперами, компанії з управління активами, фондові біржі, клірингові установи та банківські установи.

Особливе місце серед професійних учасників займають банки. На відміну від більшості інших фінансових установ, банки можуть здійснювати широкий спектр операцій на фондовому ринку, поєднуючи функції фінансового посередника, інвестора, емітента та професійного учасника ринку цінних паперів.

Участь банків у функціонуванні фондового ринку обумовлена специфікою їх діяльності та значним обсягом фінансових ресурсів, які перебувають у їх розпорядженні. Банки забезпечують перерозподіл грошових коштів між різними секторами економіки та сприяють формуванню інвестиційного середовища [2;13;18]

Основними функціями банків як професійних учасників фондового ринку є:

- посередницька функція;

- інвестиційна функція;
- емісійна функція;
- інформаційно-аналітична функція;
- консультаційна функція;
- депозитарна функція;
- функція управління фінансовими активами.

Посередницька функція банків проявляється у здійсненні операцій між продавцями та покупцями цінних паперів. Банки можуть виступати брокерами або дилерами та здійснювати операції від імені клієнтів або за власний рахунок.

Інвестиційна функція передбачає здійснення банками операцій з придбання цінних паперів з метою отримання прибутку, диверсифікації активів або забезпечення ліквідності. Інвестиційні операції банків можуть здійснюватися як з державними, так і з корпоративними цінними паперами.

Емісійна функція пов'язана з випуском банками власних фінансових інструментів, зокрема акцій, облігацій, депозитних сертифікатів та інших фінансових активів. За допомогою емісії цінних паперів банки можуть залучати додаткові фінансові ресурси для забезпечення своєї діяльності.

Інформаційно-аналітична функція полягає у проведенні аналізу ринкової ситуації, оцінці ризиків та формуванні прогнозів розвитку фондового ринку. Банки мають доступ до значного обсягу інформації та сучасних аналітичних інструментів, що дозволяє їм приймати ефективні фінансові рішення.

Важливою функцією банків також є управління фінансовими активами клієнтів. Банківські установи можуть здійснювати управління інвестиційними портфелями, забезпечуючи ефективне використання фінансових ресурсів та мінімізацію ризиків.

Залежно від характеру діяльності банки можуть виконувати різні види операцій на фондовому ринку. До основних видів діяльності банків на ринку цінних паперів належать:

- брокерська діяльність;
- дилерська діяльність;

- андеррайтинг;
- депозитарна діяльність;
- інвестиційна діяльність;
- діяльність з управління активами.

Брокерська діяльність передбачає здійснення операцій купівлі та продажу цінних паперів від імені та за рахунок клієнта. Банки отримують комісійний дохід від проведення таких операцій.

Дилерська діяльність полягає у здійсненні операцій з цінними паперами від власного імені та за власний рахунок з метою отримання прибутку від різниці між ціною купівлі та продажу.

Андеррайтинг передбачає організацію випуску та розміщення цінних паперів емітентів. Банки можуть виступати посередниками між емітентами та інвесторами під час первинного розміщення цінних паперів.

Таблиця 1.4 - Характеристика основних видів діяльності банків на фондовому ринку

Вид діяльності	Сутність	Результат для банку
Брокерська	Виконання операцій за дорученням клієнта	Комісійний дохід
Дилерська	Купівля та продаж цінних паперів за власний рахунок	Отримання прибутку
Андеррайтинг	Організація випуску та розміщення цінних паперів	Розширення фінансових послуг
Депозитарна	Зберігання та облік цінних паперів	Підвищення надійності операцій
Управління активами	Управління інвестиційними ресурсами клієнтів	Диверсифікація доходів

Джерело: складено автором на основі наукових джерел. [2; 4; 13; 14; 20].

Аналіз таблиці 1.4 показує, що банки можуть поєднувати кілька видів професійної діяльності на фондовому ринку. Це забезпечує диверсифікацію джерел доходів та підвищує ефективність використання фінансових ресурсів.

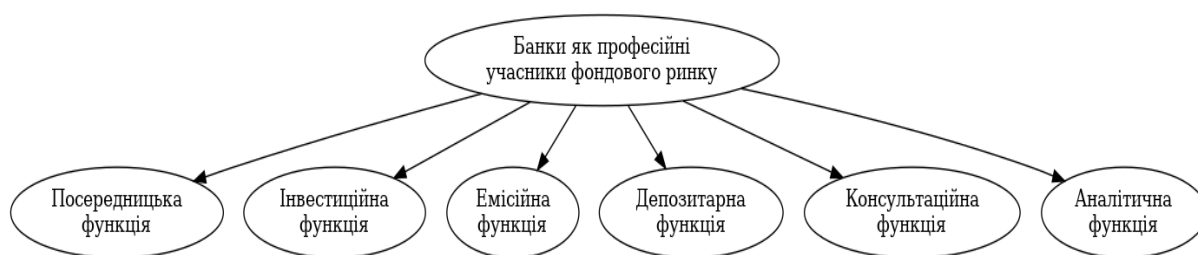

Рисунок 1.2 – Основні функції банків як професійних учасників фондового ринку

Дані рисунка 1.2 демонструють, що банки як професійні учасники фондового ринку виконують широкий спектр функцій, які забезпечують ефективне функціонування фінансової системи. Посередницька функція сприяє взаємодії між учасниками ринку, інвестиційна — забезпечує розміщення фінансових ресурсів, емісійна пов'язана з випуском фінансових інструментів, а депозитарна функція забезпечує облік і зберігання цінних паперів. Консультаційна та аналітична функції дозволяють підвищити якість фінансових рішень та ефективність діяльності банківських установ.

Економічне значення банків як професійних учасників фондового ринку полягає у забезпеченні стабільності функціонування фінансової системи та підвищенні ефективності руху капіталу в економіці. Діяльність банків сприяє розвитку інвестиційних процесів, підвищенню рівня ліквідності фінансового ринку та залученню додаткових фінансових ресурсів.

В умовах цифровізації фінансового сектору роль банків на фондовому ринку поступово трансформується. Використання сучасних цифрових технологій, автоматизованих систем аналізу, електронних торговельних платформ та інструментів штучного інтелекту сприяє розширенню функціональних можливостей банків та підвищенню ефективності їх діяльності.

Таким чином, банки є важливими професійними учасниками фондового ринку та виконують широкий спектр функцій, пов'язаних із забезпеченням обігу цінних паперів, інвестиційною діяльністю та управлінням фінансовими ресурсами. Їх діяльність створює необхідні умови для ефективного функціонування фінансової системи та розвитку економіки держави.

1.3 Нормативно-правове регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів

Ефективне функціонування фондового ринку значною мірою залежить від наявності дієвого механізму державного регулювання, який забезпечує стабільність ринку, захист прав інвесторів та створення сприятливих умов для розвитку фінансової системи. Особливого значення державне регулювання набуває щодо діяльності банків як професійних учасників фондового ринку, оскільки їх діяльність пов'язана зі здійсненням фінансових операцій підвищеного рівня ризику та впливає на стабільність економічної системи держави загалом.

Нормативно-правове регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів являє собою систему законодавчих та нормативних актів, що визначають порядок створення, функціонування та контролю діяльності банківських установ при здійсненні операцій із фінансовими інструментами.

Основу правового забезпечення діяльності банків на фондовому ринку України формують Конституція України, закони України, нормативно-правові акти Національного банку України, рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також міжнародні нормативні документи та стандарти.

Ключовим нормативним актом, який регулює діяльність банківської системи, є Національний банк України та законодавство про банки.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає правові основи створення та функціонування банків, регулює порядок здійснення банківських операцій та встановлює перелік допустимих видів діяльності банківських установ. Відповідно до положень цього закону банки мають право здійснювати операції з цінними паперами за умови дотримання вимог чинного законодавства та отримання необхідних дозволів.

Важливим нормативним актом у сфері регулювання фондового ринку є Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», який визначає правові та організаційні засади функціонування ринку цінних паперів, встановлює вимоги до професійних учасників фондового ринку, а також регулює порядок здійснення операцій з фінансовими інструментами.

Даний закон визначає основні категорії учасників фондового ринку та встановлює перелік видів професійної діяльності, які можуть здійснювати банки на ринку цінних паперів. До таких видів діяльності належать:

- брокерська діяльність;
- дилерська діяльність;
- депозитарна діяльність;
- андеррайтинг;
- діяльність з управління цінними паперами;
- інвестиційне консультування.

Окрему роль у державному регулюванні діяльності банків на фондовому ринку відіграє Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Основними функціями НКЦПФР є:

- державне регулювання діяльності професійних учасників фондового ринку;
- видача ліцензій;
- контроль дотримання законодавства;
- захист прав інвесторів;
- забезпечення прозорості ринку цінних паперів;
- застосування заходів впливу у разі порушення вимог законодавства.

Крім НКЦПФР, важливу роль у регулюванні діяльності банків виконує Національний банк України, який здійснює контроль за фінансовою стійкістю банківської системи та встановлює економічні нормативи діяльності банків.

Серед основних напрямів регулювання діяльності банків можна виділити:

- вимоги до розміру капіталу;
- нормативи ліквідності;

- нормативи достатності капіталу;
- вимоги щодо управління ризиками;
- контроль структури активів;
- вимоги щодо фінансового моніторингу.

Особливого значення питання регулювання діяльності банків набули після початку повномасштабної війни в Україні. В умовах воєнного стану було впроваджено ряд тимчасових заходів, спрямованих на підтримку фінансової стабільності та безперебійного функціонування банківської системи.

Серед основних регуляторних змін можна виділити:

- посилення вимог до управління ризиками;
- зміни у валютному регулюванні;
- удосконалення процедур фінансового моніторингу;
- адаптацію банківської діяльності до умов цифровізації;
- поступову гармонізацію законодавства України із законодавством

Європейського Союзу.

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку нормативно-правової бази є адаптація українського законодавства до європейських вимог. Інтеграція до європейського фінансового простору передбачає гармонізацію нормативних актів, впровадження міжнародних стандартів регулювання та підвищення прозорості діяльності фінансових установ.

Таким чином, нормативно-правове регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів є важливим механізмом забезпечення стабільності фінансової системи та розвитку фондового ринку. Наявність ефективної системи державного контролю сприяє підвищенню довіри інвесторів, забезпеченню прозорості фінансових операцій та створює необхідні умови для ефективного функціонування банківської системи.

Отже, у першому розділі було досліджено теоретичні засади діяльності банків як професійних учасників фондового ринку. Встановлено, що фондовий ринок є важливим елементом фінансової системи держави, який забезпечує

ефективний перерозподіл фінансових ресурсів та створює умови для залучення інвестицій.

Визначено, що банки займають особливе місце серед професійних учасників фондового ринку, оскільки можуть поєднувати функції фінансового посередника, інвестора та емітента фінансових інструментів. Основними напрямками діяльності банків на ринку цінних паперів є брокерська, дилерська, депозитарна діяльність, андеррайтинг та управління фінансовими активами.

Також встановлено, що ефективність діяльності банків значною мірою залежить від нормативно-правового забезпечення, яке визначає порядок здійснення операцій на ринку цінних паперів та створює умови для стабільного функціонування фінансової системи.

Проведене дослідження формує теоретичну основу для подальшого аналізу сучасного стану діяльності банків на фондовому ринку України та оцінки впливу регуляторних змін на їх функціонування.

РОЗДІЛ 2

РЕГУЛЯТОРНІ ЗМІНИ ТА АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

2.1 Банки на фондовому ринку: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах війни

У сучасних умовах розвитку економіки банківські установи залишаються важливими учасниками фондового ринку, виконуючи функції фінансових посередників, інвесторів, емітентів та професійних учасників ринку цінних паперів. Діяльність банків на фондовому ринку безпосередньо впливає на ефективність функціонування фінансової системи, забезпечення інвестиційних процесів та підтримку економічної стабільності держави. [3;5;6;7]

Функціонування банківської системи України упродовж останніх років відбувалося під впливом значних економічних та політичних факторів. Пандемія COVID-19, економічна нестабільність, інфляційні процеси, а також початок повномасштабної війни суттєво вплинули на діяльність фінансових установ та розвиток фондового ринку.

Починаючи з 2022 року фінансовий сектор України зіткнувся з рядом нових викликів, серед яких:

- підвищення рівня ризику діяльності банків;
- скорочення інвестиційної активності;
- зростання невизначеності на фінансових ринках;
- зниження ліквідності окремих фінансових інструментів;
- збільшення частки проблемних активів.

Попри складні умови функціонування банківська система України продемонструвала достатній рівень стійкості та здатність адаптуватися до

кризових явищ. Важливу роль у підтримці стабільності відіграли заходи державного регулювання та діяльність Національного банку України.

У сучасних умовах найбільшу частку операцій банків на фондовому ринку становлять операції з державними цінними паперами, зокрема облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП). Інвестиції банків у державні цінні папери є важливим джерелом фінансування державного бюджету та забезпечення стабільності фінансової системи.

У період воєнного стану особливого значення набули військові облігації, які стали одним із механізмів залучення фінансових ресурсів для підтримки держави. Банківські установи здійснюють активну участь у процесі розміщення та обслуговування таких фінансових інструментів.

Для оцінки сучасного стану діяльності банків на фондовому ринку доцільно проаналізувати основні показники розвитку банківського сектору.

Таблиця 2.1 - Основні тенденції діяльності банків на фондовому ринку України у 2021–2025 рр.

Показник	2021	2022	2023	2024	2025
Боргові цінні папери в активах депозитних корпорацій (крім НБУ), млн грн	610 918	536 093	737 684	994 844	1 039 428
Боргові цінні папери сектору загального державного управління, млн грн	606 723	533 085	735 102	991 419	1 036 592
Частка державних боргових цінних паперів у загальному портфелі, %	99,3	99,4	99,6	99,7	99,7

Джерело: складено автором за даними Національного банку України, табл. 3.4.1.1 «Розподіл боргових цінних паперів, випущених резидентами (крім депозитних корпорацій), за секторами економіки».

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить про суттєве зростання ролі боргових цінних паперів у структурі активів банківського сектору України протягом 2021–2025 років. Якщо у 2021 році обсяг боргових цінних паперів в активах депозитних корпорацій становив 610 918 млн грн, то у 2025 році цей показник досяг 1 039 428

млн грн. Таким чином, приріст за досліджуваний період становив 428 510 млн грн або близько 70,1 %.

Основну частину портфеля цінних паперів банків формують боргові цінні папери сектору загального державного управління. Їх обсяг зріс із 606 723 млн грн у 2021 році до 1 036 592 млн грн у 2025 році. Частка державних боргових цінних паперів у загальному портфелі банків протягом усього досліджуваного періоду перевищувала 99 %, що свідчить про домінування державних фінансових інструментів у структурі інвестицій банківського сектору.

Зниження показників у 2022 році було пов'язане з впливом воєнних ризиків та трансформацією фінансового ринку в умовах повномасштабної війни. Проте вже з 2023 року спостерігалось активне відновлення обсягів вкладень банків у боргові цінні папери. У 2024–2025 роках динаміка зростання продовжилася, що свідчить про підвищення ролі банків як ключових інституційних інвесторів на фондовому ринку України.

Отже, основною тенденцією діяльності банків на фондовому ринку України у 2021–2025 роках стало зростання вкладень у державні боргові цінні папери та посилення ролі банківського сектору у фінансуванні державних потреб через механізми фондового ринку.

Крім того, важливою тенденцією розвитку банківської діяльності є прискорення процесів цифровізації. Сучасні банки активно впроваджують цифрові технології, які дозволяють автоматизувати фінансові операції, підвищувати ефективність управління активами та забезпечувати дистанційний доступ клієнтів до фінансових послуг.

Серед сучасних технологічних рішень, які використовуються банківськими установами, можна виділити:

- мобільні фінансові сервіси;
- електронні торговельні платформи;
- автоматизовані системи аналізу ризиків;
- технології штучного інтелекту;
- цифрові інструменти управління інвестиціями.

Також важливою тенденцією є поступова інтеграція українського фінансового сектору до європейського фінансового простору. Реалізація процесів гармонізації законодавства та адаптації міжнародних стандартів створює передумови для подальшого розвитку банківської діяльності.

Таким чином, сучасний стан діяльності банків на фондовому ринку України характеризується процесами адаптації до умов воєнного часу, посиленням регуляторного контролю та активним впровадженням цифрових технологій. Незважаючи на існуючі труднощі, банківський сектор демонструє достатній рівень стійкості та потенціал для подальшого розвитку.

Важливим елементом сучасної фінансової системи є взаємодія банківських установ з небанківськими фінансовими організаціями. В умовах трансформації фінансового сектору України та посилення вимог до управління ризиками особливого значення набувають фінансові компанії, діяльність яких пов'язана з управлінням фінансовими активами та роботою з проблемною заборгованістю.

Одним із таких учасників фінансового ринку є ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС», яке здійснює діяльність у сфері надання фінансових послуг та спеціалізується на роботі з кредитними портфелями фінансових установ. Основним видом економічної діяльності підприємства є КВЕД 64.99 — надання інших фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення. Підприємство здійснює діяльність на фінансовому ринку України та виступає учасником процесів управління фінансовими активами та заборгованістю.

Особливість діяльності компанії полягає у взаємодії з банківськими установами у сфері роботи з кредитними портфелями. У сучасних умовах банки часто стикаються з проблемою накопичення проблемної заборгованості, що негативно впливає на ліквідність, фінансову стійкість та ефективність функціонування банківської системи. Одним із механізмів вирішення даної проблеми є продаж або передача кредитних портфелів фінансовим компаніям.

Використання механізму передачі проблемних активів дозволяє банкам:

- зменшувати обсяги проблемних кредитів;
- покращувати структуру банківських активів;

- підвищувати ліквідність;
- знижувати кредитні ризики;
- підвищувати ефективність діяльності.

У свою чергу фінансові компанії здійснюють управління отриманими активами, проводять аналіз фінансового стану боржників, реструктуризацію зобов'язань та інші заходи щодо роботи із заборгованістю.

Для оцінки практичних аспектів діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» проведено аналіз основних фінансових показників підприємства.

Таблиця 2.2 - Основні фінансові показники діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС»

Показник	2023 рік	2024 рік	Абсолютне відхилення	Темп зміни (%)
Інші операційні доходи, тис. грн	74257	77690	+3433	104,6
Адміністративні витрати, тис. грн	7637	7083	-554	92,7
Витрати на збут, тис. грн	64149	66734	+2585	104,0
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	1789	3612	+1823	201,9
Прибуток до оподаткування, тис. грн	1815	3612	+1797	199,0

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС».
[11; 12].

Аналіз таблиці 2.2 свідчить про позитивну динаміку фінансових результатів діяльності підприємства. Інші операційні доходи у 2024 році збільшились на 3433 тис. грн порівняно з попереднім роком. При цьому спостерігається скорочення адміністративних витрат на 554 тис. грн, що може свідчити про оптимізацію внутрішніх процесів управління підприємством.

Найбільш суттєві зміни спостерігаються щодо фінансового результату від операційної діяльності. У 2024 році показник зріс з 1789 тис. грн до 3612 тис. грн, тобто більш ніж у два рази. Така тенденція свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства та покращення результативності використання фінансових ресурсів. [11;12;17]

Окремої уваги потребує аналіз структури активів підприємства.

Таблиця 2.3 - Аналіз окремих показників активів ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС»

Показник	2023 рік	2024 рік
Необоротні активи, тис. грн	47	70
Дебіторська заборгованість за виданими авансами, тис. грн	246	1198
Заборгованість за розрахунками з бюджетом, тис. грн	41	24

Таблиця 2.3 – SWOT -аналіз

Сильні сторони	Слабкі сторони
Досвід роботи з фінансовими активами	Залежність від економічної ситуації
Наявність взаємодії з банківським сектором	Регуляторне навантаження
Використання сучасних підходів до управління активами	Чутливість до ринкових ризиків
Можливості	Загрози
Подальша цифровізація	Воєнні ризики
Інтеграція з європейським ринком	Посилення конкуренції
Розширення фінансових послуг	Економічна нестабільність

Джерело: складено автором на основі результатів аналізу діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» [11; 12].

Таким чином, діяльність фінансових компаній на прикладі ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» має важливе значення для функціонування банківського сектору. Взаємодія банків із фінансовими компаніями створює механізм очищення банківських балансів від проблемних активів, сприяє зниженню кредитних ризиків, підвищує фінансову стійкість банків та позитивно впливає на розвиток фінансового ринку України.

Діяльність ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» здійснюється в умовах посилення регуляторних вимог з боку Національного банку України. Особливого значення набувають вимоги щодо фінансового моніторингу, управління ризиками, захисту прав споживачів фінансових послуг та забезпечення прозорості фінансових операцій. Впровадження нових механізмів регулювання сприяє підвищенню надійності функціонування фінансових установ та розвитку фінансового ринку загалом. [17].

У сучасних умовах діяльність банків як професійних учасників фондового ринку не обмежується виключно операціями з цінними паперами чи інвестиційною

діяльністю. Важливим напрямом функціонування банківських установ є управління фінансовими активами та ризиками, що виникають у процесі здійснення фінансових операцій.

Однією з актуальних проблем сучасного банківського сектору України є накопичення проблемної заборгованості та необхідність забезпечення ефективного управління кредитними портфелями. Наявність значної частки проблемних активів негативно впливає на фінансову стійкість банківських установ, знижує рівень ліквідності та обмежує можливості здійснення інвестиційної діяльності.

У таких умовах важливого значення набуває взаємодія банків з фінансовими компаніями, які виступають учасниками процесу перерозподілу фінансових активів та забезпечують функціонування вторинного ринку проблемної заборгованості. Передача або продаж кредитних портфелів фінансовим компаніям дозволяє банкам оптимізувати структуру активів та зменшувати рівень фінансових ризиків.

Крім того, розвиток взаємодії між банківськими установами та фінансовими компаніями безпосередньо пов'язаний із сучасними регуляторними змінами та впровадженням інноваційних практик у діяльність фінансового сектору. Посилення вимог до управління ризиками, фінансового моніторингу, достатності капіталу та цифровізації процесів створює нові механізми співпраці між учасниками фінансового ринку.

Таким чином, використання діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» як практичної бази дослідження дозволяє не лише проаналізувати особливості функціонування фінансової компанії, але й оцінити механізми взаємодії банківських установ із небанківськими учасниками фінансового ринку в умовах сучасних регуляторних змін та розвитку інноваційних практик.

2.2 Вплив регуляторних змін на діяльність банків як професійних учасників фондового ринку

Функціонування банківської системи та фондового ринку значною мірою залежить від ефективності державного регулювання. Регуляторна політика спрямована на забезпечення стабільності фінансової системи, підтримання довіри учасників ринку, мінімізацію ризиків та створення умов для розвитку фінансового сектору. В умовах сучасних економічних трансформацій, а також воєнного стану, роль регуляторних механізмів значно посилилася.

Упродовж останніх років в Україні відбулися суттєві зміни у нормативно-правовому регулюванні діяльності банків як професійних учасників фондового ринку. Значна частина таких змін пов'язана із процесами гармонізації українського законодавства із законодавством Європейського Союзу, необхідністю забезпечення фінансової стабільності та адаптацією до умов воєнної економіки.

Важливим етапом розвитку системи регулювання стало впровадження нових підходів до функціонування ринку капіталу та діяльності професійних учасників фондового ринку. Відбулося оновлення вимог до управління ризиками, підвищення прозорості фінансових операцій та посилення вимог щодо розкриття інформації.

Основними напрямками регуляторних змін, які вплинули на діяльність банків, стали:

- зміна підходів до управління банківськими ризиками;
- посилення вимог до достатності капіталу;
- удосконалення процедур фінансового моніторингу;
- зміна валютного регулювання;
- цифровізація фінансових процесів;
- гармонізація нормативної бази з міжнародними стандартами.

Протягом останніх років система державного регулювання діяльності банків зазнала значних змін, що були спричинені як внутрішніми економічними

процесами, так і зовнішніми факторами. До таких факторів належать глобальна цифровізація фінансового сектору, процеси інтеграції України до європейського економічного простору, посилення міжнародних вимог до фінансової безпеки та вплив воєнних факторів на економіку держави.

Одним із ключових напрямів реформування стало вдосконалення механізмів банківського нагляду та управління фінансовими ризиками. У сучасних умовах банки зобов'язані використовувати більш складні системи аналізу ризиків, що дозволяють оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації та зменшувати можливі фінансові втрати.

Особливого значення набули зміни у сфері достатності капіталу банківських установ. Достатність капіталу виступає одним із головних показників фінансової стійкості банківської системи та характеризує здатність банків покривати потенційні збитки за рахунок власних ресурсів.

Таблиця 2.5 - Основні напрями регуляторних змін у банківському секторі України

Напрямок змін	Сутність регулювання	Очікуваний результат
Достатність капіталу	Посилення вимог до фінансової стійкості	Зменшення фінансових ризиків
Фінансовий моніторинг	Контроль фінансових операцій	Підвищення прозорості
Управління ризиками	Нові механізми оцінювання ризиків	Стабільність діяльності
Цифровізація	Впровадження електронних технологій	Підвищення ефективності
Гармонізація законодавства	Адаптація до європейських вимог	Інтеграція у міжнародний ринок

Джерело: складено автором на основі Закону України «Про банки і банківську діяльність» [2], Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» [7], Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [8], Річного звіту Національного банку України за 2024 рік [9], публікацій та звітів НБУ [10].

Аналіз таблиці 2.5 свідчить про те, що сучасна система регулювання спрямована не лише на забезпечення фінансової стійкості банків, але й на підвищення ефективності функціонування фінансового ринку в цілому.

Важливим напрямом реформування банківського сектору стало впровадження цифрових механізмів контролю та нагляду. [8;10]. Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу фінансової інформації.

У сучасних умовах банки активно використовують:

- електронні системи звітності;
- автоматизовані механізми моніторингу операцій;
- системи виявлення фінансових ризиків;
- технології штучного інтелекту;
- цифрові системи управління активами.

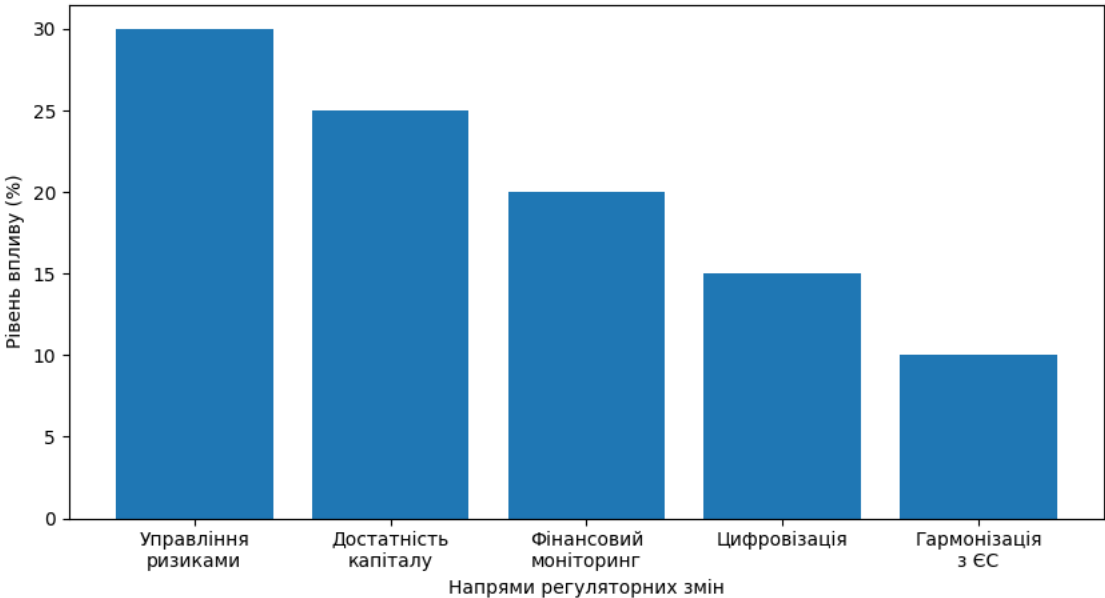

Рисунок 2.1 – Основні напрями регуляторних змін у банківському секторі України

Орієнтовні значення:

Напрям	Рівень впливу (%)
Управління ризиками	30
Достатність капіталу	25
Фінансовий моніторинг	20
Цифровізація	15
Гармонізація з ЄС	10

Дані рисунка 2.1 демонструють, що найбільший вплив на діяльність банків мають зміни у сфері управління ризиками та достатності капіталу. Саме ці напрями

забезпечують фінансову стійкість банківської системи та зменшують вплив кризових явищ.

Методика визначення рівня впливу регуляторних змін базується на узагальненні результатів аналізу нормативно-правових актів Національного банку України, Стратегії розвитку фінансового сектору України, матеріалів НБУ щодо банківського нагляду, управління ризиками, цифрової трансформації банківського сектору та адаптації законодавства України до стандартів Європейського Союзу. Відсоткові значення мають аналітичний характер та відображають відносну оцінку впливу окремих напрямів регуляторних змін на діяльність банківського сектору. Оцінка сформована автором на основі аналізу частоти згадування відповідних напрямів у стратегічних документах НБУ, їх значення для забезпечення фінансової стійкості банківської системи та впливу на функціонування банків як професійних учасників фондового ринку.

Найбільшу вагу в структурі оцінки отримали напрями управління ризиками (30 %) та достатності капіталу (25 %), оскільки саме вони визначають рівень фінансової стійкості банків, їх здатність протидіяти кризовим явищам та виконувати нормативні вимоги регулятора. Значний вплив також має фінансовий моніторинг (20 %), що обумовлено посиленням вимог щодо протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та адаптацією українського законодавства до міжнародних стандартів FATF. Цифровізація банківського сектору (15 %) пов'язана з активним впровадженням цифрових технологій та підвищенням ефективності банківських послуг. Гармонізація нормативно-правової бази з вимогами Європейського Союзу (10 %) розглядається як стратегічний напрям розвитку банківської системи України в умовах євроінтеграції.

Одним із ключових напрямів регулювання є управління ризиками. В умовах економічної нестабільності банки зобов'язані застосовувати сучасні підходи до оцінювання та контролю фінансових ризиків. Основними видами ризиків, які виникають у діяльності банків на фондовому ринку, є:

- кредитний ризик;
- ринковий ризик;

- валютний ризик;
- операційний ризик;
- ризик ліквідності;
- інвестиційний ризик.

Після початку повномасштабної війни Національний банк України запровадив низку антикризових заходів, спрямованих на забезпечення стабільного функціонування фінансової системи. Такі заходи дозволили мінімізувати негативний вплив економічної нестабільності та підтримати банківський сектор.

До основних антикризових механізмів належали:

- тимчасові обмеження валютних операцій;
- підтримка ліквідності банківської системи;
- удосконалення процедур рефінансування банків;
- контроль за стабільністю фінансового ринку;
- спрощення окремих регуляторних процедур.

Впроваджені зміни мали як позитивні, так і негативні наслідки для діяльності банківських установ.

Серед позитивних наслідків можна виділити:

- підвищення стійкості банківської системи;
- покращення механізмів контролю ризиків;
- посилення захисту інвесторів;
- зростання прозорості фінансового ринку;
- розвиток цифрових фінансових інструментів.

Разом із тим окремі регуляторні заходи створили додаткові труднощі для діяльності банків.

До негативних факторів можна віднести:

- збільшення регуляторного навантаження;
- зростання витрат на виконання нормативних вимог;
- зниження гнучкості окремих фінансових операцій;
- обмеження інвестиційної активності.

Таблиця 2.6 - Основні регуляторні зміни та їх вплив на діяльність банків на фондовому ринку

Регуляторна зміна	Нормативно-правова основа	Сутність змін	Вплив на діяльність банків
Посилення вимог до управління ризиками	Постанова НБУ №9 від 22.01.2026	Удосконалення процедур ІСААР, ІЛААР, левериджу та внутрішнього контролю ризиків	Підвищення стійкості банків та якості управління інвестиційними операціями
Підвищення вимог до достатності капіталу	Закон України «Про банки і банківську діяльність», нормативи НБУ	Посилення контролю за рівнем регулятивного капіталу та платоспроможністю банків	Підвищення фінансової надійності банківських установ
Посилення фінансового моніторингу	Закон України №361-ІХ, Положення НБУ №90	Удосконалення процедур ідентифікації клієнтів та контролю фінансових операцій	Підвищення прозорості діяльності банків та зниження ризику легалізації незаконних доходів
Розвиток цифровізації фінансового сектору	Стратегія розвитку фінансового сектору України, нормативні документи НБУ щодо цифрової трансформації	Розширення використання цифрових сервісів та дистанційного обслуговування клієнтів	Підвищення ефективності банківських операцій та доступності фінансових послуг
Гармонізація законодавства з вимогами ЄС	Угода про асоціацію між Україною та ЄС, адаптація банківського законодавства до стандартів ЄС	Імплементація європейських підходів до регулювання фінансового ринку	Посилення інтеграції банківської системи України до європейського фінансового простору
Удосконалення регулювання діяльності банків на ринку цінних паперів	Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»	Оновлення вимог до діяльності професійних учасників фондового ринку	Підвищення прозорості операцій банків з фінансовими інструментами

Джерело: складено автором на основі Закону України «Про банки і банківську діяльність» [2], Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [5], Закону України «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» [6], Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» [7], Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [8], матеріалів Національного банку України [9; 10; 35].

Дані таблиці 2.6 свідчать, що сучасні регуляторні зміни у банківському секторі України спрямовані на підвищення фінансової стійкості банків,

удосконалення системи управління ризиками, забезпечення прозорості фінансових операцій та адаптацію національного законодавства до європейських стандартів. Особливого значення набуває посилення вимог до управління ризиками та достатності капіталу, що сприяє підвищенню стабільності банківської системи в умовах воєнного стану та макроекономічної нестабільності. Водночас розвиток цифрових технологій і модернізація нормативної бази створюють умови для підвищення ефективності діяльності банків як професійних учасників фондового ринку.

Важливою тенденцією розвитку сучасної системи регулювання є цифровізація процесів контролю та нагляду. Використання електронних платформ, автоматизованих систем аналізу фінансової інформації та цифрових механізмів моніторингу дозволяє підвищити ефективність державного контролю та зменшити адміністративне навантаження.

У сучасних умовах значна увага приділяється адаптації української фінансової системи до міжнародних стандартів банківського регулювання. Використання міжнародного досвіду дозволяє підвищити ефективність функціонування банківського сектору та забезпечити його інтеграцію у світову фінансову систему.

Таким чином, регуляторні зміни суттєво впливають на діяльність банків як професійних учасників фондового ринку. [3;5;6;7].Запровадження нових підходів до регулювання сприяє підвищенню фінансової стійкості банківської системи, однак одночасно створює нові вимоги та виклики для учасників фінансового ринку.

2.3 Оцінка ризиків та ефективності діяльності банків як професійних учасників фондового ринку України

Діяльність банків як професійних учасників фондового ринку супроводжується значною кількістю ризиків, які можуть впливати на стабільність їх функціонування, рівень прибутковості та фінансову стійкість. У сучасних умовах розвитку фінансового ринку, особливо в умовах воєнного стану та

економічної нестабільності, питання оцінки ризиків набуває особливо важливого значення.

Ризики банківської діяльності виникають у процесі здійснення операцій з фінансовими активами, інвестування коштів у цінні папери, здійснення валютних операцій та взаємодії з іншими учасниками фінансового ринку.

До основних ризиків діяльності банків на фондовому ринку належать:

- кредитний ризик;
- ринковий ризик;
- валютний ризик;
- ризик ліквідності;
- інвестиційний ризик;
- операційний ризик;
- регуляторний ризик.

Таблиця 2.7 - Основні ризики діяльності банків на фондовому ринку України

Вид ризику	Характеристика	Можливі наслідки
Кредитний	Невиконання зобов'язань контрагентами	Фінансові втрати
Ринковий	Зміна ринкової вартості активів	Зниження прибутковості
Валютний	Коливання валютних курсів	Курсові втрати
Ліквідності	Недостатність ліквідних коштів	Зниження платоспроможності
Операційний	Помилки персоналу або технічні збої	Фінансові втрати
Регуляторний	Зміни нормативних вимог	Додаткові витрати

Аналіз таблиці 2.3 свідчить про те, що найбільш суттєвими для діяльності банків у сучасних умовах є кредитний, ринковий та регуляторний ризики. В умовах воєнної економіки їх вплив значно посилюється через нестабільність фінансового середовища та високий рівень невизначеності.

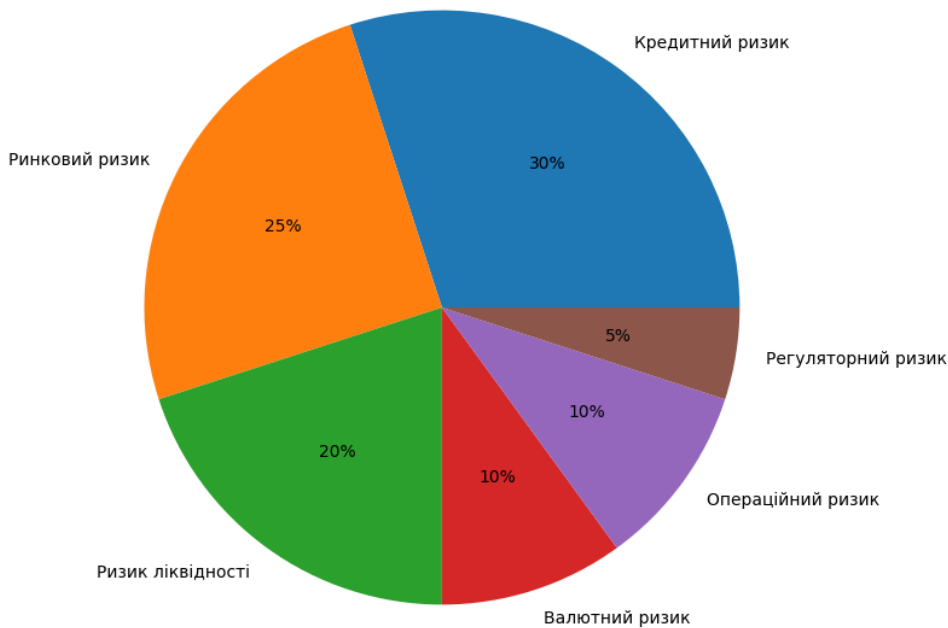

Рисунок 2.2 – Структура основних ризиків діяльності банків на фондовому ринку України.

Джерело: складено автором на основі Річного звіту Національного банку України за 2024 рік [9], публікацій та статистичних матеріалів Національного банку України [10; 33; 35], а також наукових досліджень з управління банківськими ризиками [22; 24; 25].

Для оцінки ефективності діяльності банків на фондовому ринку використовуються різні показники, серед яких:

- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рівень ліквідності;
- достатність капіталу;
- обсяг інвестиційних операцій;
- рівень фінансової стійкості.

Таблиця 2.8 - Показники оцінки ефективності діяльності банків

Показник	Формула	Економічний зміст
ROA	Чистий прибуток / Активи	Прибутковість активів
ROE	Чистий прибуток / Власний капітал	Ефективність власного капіталу
Коефіцієнт ліквідності	Активи / Поточні зобов'язання	Платоспроможність
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Активи	Фінансова незалежність

Аналіз наведених показників дозволяє оцінити фінансовий стан банків та визначити рівень ефективності їх діяльності на фондовому ринку.

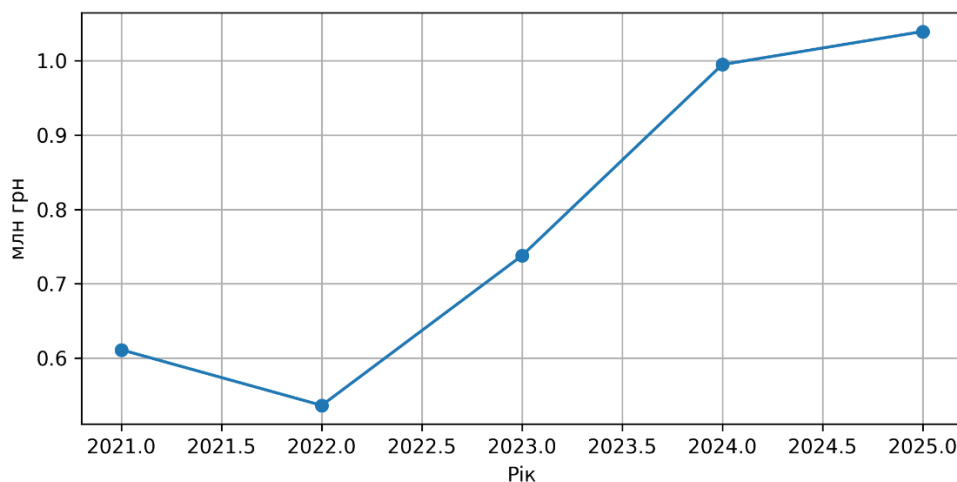

Рисунок 2.3 – Динаміка інвестицій банків України у цінні папери за 2021–2025 роки, млн. грн.

Джерело: складено автором за даними Національного банку України [9; 33; 35], а також інформації щодо ОВДП, що перебувають в обігу, оприлюдненої НБУ [34].

Аналіз динаміки інвестицій банків у цінні папери свідчить про поступове зростання вкладень, що пов'язано зі збільшенням обсягів інвестицій у державні цінні папери та активізацією фінансової діяльності банків.

Отже, проведений аналіз дозволив встановити, що діяльність банків як професійних учасників фондового ринку України характеризується високим рівнем адаптивності до сучасних економічних умов. Виявлено, що значний вплив на діяльність банків мають регуляторні зміни, воєнні виклики та процеси цифровізації.

Результати проведеного аналізу свідчать про зростання ролі банків у фінансуванні економіки, зокрема через операції з державними цінними паперами. Одночасно встановлено наявність ризиків, які потребують удосконалення механізмів управління та впровадження сучасних інноваційних рішень.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

3.1 Міжнародний досвід участі банків у фондових ринках

У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків важливого значення набуває дослідження міжнародного досвіду діяльності банків як професійних учасників фондового ринку. Аналіз практики розвинених країн дозволяє визначити найбільш ефективні механізми організації банківської діяльності, оцінити сучасні тенденції розвитку фінансового сектору та використати позитивний досвід для вдосконалення функціонування банківської системи України.

У розвинених країнах банки виконують важливу роль у функціонуванні фондового ринку та здійснюють широкий спектр операцій, пов'язаних із випуском, купівлею, продажем і зберіганням фінансових інструментів. Особливістю сучасних банківських систем є використання інноваційних технологій та цифрових інструментів управління фінансовими ресурсами.

Найбільш показовим є досвід США, Німеччини та Польщі, які використовують різні підходи до організації діяльності банків на фондовому ринку.

Таблиця 3.1 - Порівняльна характеристика участі банків у фондових ринках окремих країн

Країна	Особливості діяльності банків	Основні переваги
США	Універсальна модель банківської діяльності, високий рівень цифровізації	Висока ліквідність та розвинена інфраструктура
Німеччина	Тісна взаємодія банків і корпоративного сектору	Стабільність фінансової системи
Польща	Активна інтеграція до європейського ринку	Високий рівень інвестиційної активності
Україна	Переважаючі державні цінні папери	Потенціал подальшого розвитку

Аналіз таблиці 3.1 свідчить про те, що в економічно розвинених країнах банки виконують більш широкий спектр функцій на фондовому ринку, ніж в Україні. Крім традиційних операцій із цінними паперами, банки активно використовують сучасні цифрові інструменти та здійснюють комплексне фінансове обслуговування клієнтів. [10;13;16].

У США банківський сектор характеризується високим рівнем розвитку інвестиційних технологій та широким використанням електронних торговельних систем. Значна частина операцій здійснюється із застосуванням автоматизованих платформ та інструментів штучного інтелекту.

У Німеччині особливістю діяльності банків є тісна взаємодія з корпоративним сектором економіки. Банки активно беруть участь у фінансуванні підприємств, здійснюють інвестиційні операції та виступають посередниками між інвесторами й емітентами.

Польський досвід є особливо важливим для України через схожість економічних процесів та проходження етапів трансформації фінансової системи. Польща успішно інтегрувала власний фінансовий сектор до європейського ринку, що сприяло зростанню інвестиційної активності та розвитку банківського сектору.

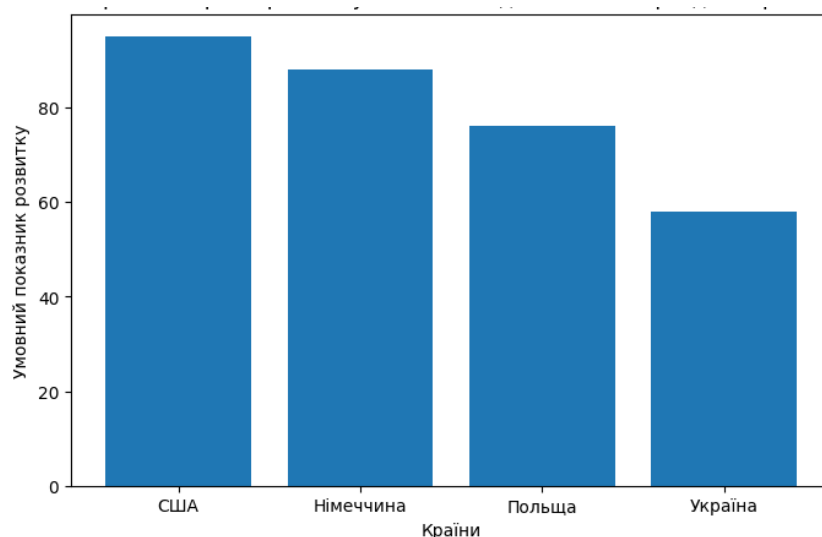

Рисунок 3.1 – Порівняння рівня розвитку банківської діяльності на фондових ринках різних країн

Джерело: складено автором на основі Стратегії розвитку фінансового сектору України [7], Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [8], матеріалів Національного банку України [9; 10] та результатів авторського узагальнення.

Примітка. Умовний показник розвитку сформовано за 100-бальною шкалою на основі експертного узагальнення показників розвитку фондового ринку, рівня цифровізації банківського сектору, масштабів операцій банків із цінними паперами, розвитку інфраструктури ринку капіталу та ефективності державного регулювання.

Дані рисунка 3.1 сформовано методом порівняльного аналізу рівня розвитку банківської діяльності на фондових ринках окремих країн. Для оцінювання використано узагальнення показників розвитку фондового ринку, рівня цифровізації банківського сектору, масштабів операцій банків із цінними паперами, розвитку інфраструктури ринку капіталу та ефективності державного регулювання. Значення показників мають аналітичний характер і використовуються для порівняльної характеристики досліджуваних країн.

Таким чином, міжнародний досвід свідчить про необхідність активного впровадження інноваційних рішень, удосконалення нормативно-правового регулювання та розвитку цифрових фінансових інструментів у банківському секторі України.

3.2 Інноваційні технології та інструменти у діяльності банків на ринку цінних паперів

У сучасних умовах розвитку фінансового сектору важливого значення набуває впровадження інноваційних технологій у діяльність банківських установ. Активний розвиток цифрової економіки, зростання обсягів інформації та підвищення вимог до швидкості й ефективності фінансових операцій сприяють

трансформації традиційних механізмів функціонування банків на ринку цінних паперів.

Інноваційні технології дозволяють банкам підвищувати якість фінансових послуг, зменшувати операційні витрати, мінімізувати ризики та забезпечувати ефективніше управління фінансовими ресурсами. Впровадження сучасних цифрових рішень також сприяє підвищенню конкурентоспроможності банківських установ і розширенню їх можливостей на фондовому ринку.

Серед найбільш поширених інноваційних технологій, що використовуються банками на ринку цінних паперів, можна виділити:

- технології штучного інтелекту;
- blockchain-технології;
- Big Data;
- автоматизовані системи аналізу ризиків;
- цифрові торговельні платформи;
- роботизовані системи інвестування;
- хмарні технології.

Технології штучного інтелекту використовуються банками для аналізу великих обсягів інформації, прогнозування ринкових тенденцій та автоматизації процесів прийняття фінансових рішень. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє банкам здійснювати оцінку інвестиційних ризиків та прогнозувати зміни на фінансових ринках.

Технологія blockchain являє собою децентралізовану систему зберігання та передачі інформації, яка забезпечує високий рівень безпеки фінансових операцій. Використання blockchain сприяє підвищенню прозорості фінансових процесів та зменшенню ризику шахрайства.

Важливе значення також мають технології Big Data, які дозволяють банкам обробляти значні масиви даних для оцінювання фінансового стану клієнтів, аналізу ринку та прийняття інвестиційних рішень.

Таблиця 3.2 - Інноваційні технології у діяльності банків на фондовому ринку

Технологія	Основна сфера застосування	Очікуваний результат
Штучний інтелект	Аналіз ринку та ризиків	Підвищення точності прогнозування
Blockchain	Проведення фінансових операцій	Підвищення прозорості
Big Data	Аналіз фінансових даних	Покращення якості рішень
Хмарні технології	Зберігання інформації	Зменшення витрат
Роботизовані системи	Управління інвестиціями	Автоматизація процесів

Аналіз таблиці 3.2 свідчить про те, що використання інноваційних технологій сприяє підвищенню ефективності діяльності банків, скороченню витрат та мінімізації фінансових ризиків. [8;10;13].

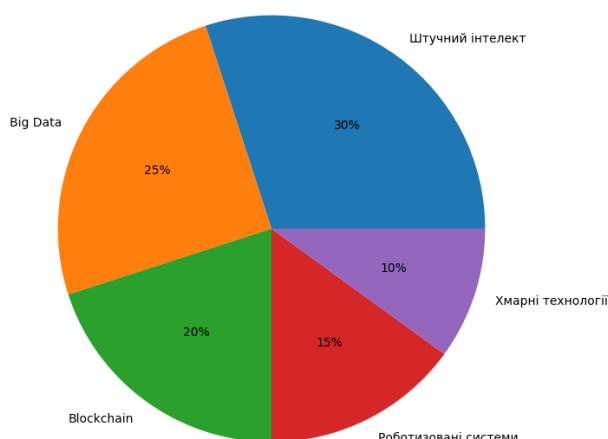

Рисунок 3.2 – Структура використання інноваційних технологій банками на фондовому ринку

Джерело: складено автором на основі матеріалів Національного банку України [8; 9; 10], Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [28], Стратегії НБУ щодо цифровізації фінансового сектору [29] та наукових досліджень з питань цифрової трансформації банківської діяльності [30].

Орієнтовні значення:

- штучний інтелект — 30%;
- Big Data — 25%;
- Blockchain — 20%;
- роботизовані системи — 15%;
- хмарні технології — 10%.

Дані рисунка демонструють, що найбільше поширення у діяльності банків отримали технології штучного інтелекту та Big Data, що пояснюється необхідністю швидкого аналізу значних обсягів фінансової інформації та підвищення ефективності прийняття управлінських рішень.

Таким чином, використання інноваційних технологій сприяє модернізації діяльності банків та створює умови для розвитку сучасного фондового ринку України.

3.3 Перспективи розвитку та рекомендації щодо підвищення ролі банків на фондовому ринку України

У сучасних умовах трансформації фінансового сектору та інтеграції України до європейського економічного простору особливого значення набуває підвищення ефективності діяльності банків як професійних учасників фондового ринку. [4;8;9]. Сучасний стан розвитку фінансової системи України характеризується наявністю значної кількості факторів, які впливають на діяльність банківських установ та визначають перспективи їх подальшого розвитку. [8;10;13].

В умовах воєнного стану діяльність банківського сектору супроводжується підвищеним рівнем невизначеності та ризиків, що зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації фінансової діяльності та впровадження сучасних механізмів управління фінансовими ресурсами.

Одним із ключових напрямів підвищення ролі банків на фондовому ринку є розвиток цифрових фінансових технологій та модернізація інфраструктури фінансового ринку. Використання сучасних інформаційних технологій сприяє підвищенню швидкості проведення фінансових операцій, покращенню якості обслуговування клієнтів та зниженню рівня операційних витрат.

Важливим напрямом розвитку є також удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності банків. Подальша адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів дозволить забезпечити підвищення прозорості діяльності фінансових установ та сприятиме залученню іноземних інвестицій.

Основними перспективними напрямами розвитку банків як професійних учасників фондового ринку є:

- цифровізація фінансових процесів;
- розвиток електронних торговельних платформ;
- впровадження штучного інтелекту;
- використання blockchain-технологій;
- вдосконалення систем управління ризиками;
- інтеграція у міжнародні фінансові ринки;
- підвищення рівня інвестиційної активності.

У сучасних умовах одним із ключових факторів розвитку банківської системи є активне впровадження цифрових фінансових технологій. Світова практика свідчить про те, що використання сучасних інформаційних систем дозволяє не лише підвищити швидкість здійснення фінансових операцій, але й значно знизити витрати на обслуговування клієнтів та управління фінансовими ресурсами.

Для України особливого значення набуває питання формування сучасної цифрової інфраструктури фондового ринку. Активне використання електронних платформ, автоматизованих торговельних систем та сучасних аналітичних інструментів сприятиме розширенню можливостей банківських установ та підвищенню рівня доступності фінансових послуг.

Важливим напрямом розвитку діяльності банків є використання технологій штучного інтелекту. У сучасних банківських установах штучний інтелект може використовуватися для:

- прогнозування фінансових ризиків;
- аналізу інвестиційної діяльності;

- автоматизації процесів управління активами;
- виявлення підозрілих фінансових операцій;
- формування індивідуальних інвестиційних рекомендацій.

Використання технологій штучного інтелекту дозволяє скоротити час аналізу фінансової інформації та підвищити ефективність прийняття управлінських рішень.

Не менш важливим напрямом є розвиток технологій blockchain. Використання даної технології сприяє підвищенню рівня прозорості фінансових операцій та створює умови для забезпечення надійного зберігання інформації.

Крім того, важливим фактором розвитку банківської діяльності є подальша інтеграція українського фінансового сектору до європейського економічного простору. Реалізація цього процесу сприятиме:

- залученню іноземних інвестицій;
- підвищенню конкурентоспроможності банків;
- розширенню спектра фінансових послуг;
- розвитку міжнародного співробітництва;
- впровадженню міжнародних стандартів діяльності.

Таблиця 3.3 - Очікуваний економічний ефект від впровадження інноваційних рішень у діяльність банків

Інноваційний напрям	Очікуваний результат
Штучний інтелект	Зменшення рівня ризиків
Big Data	Підвищення точності прогнозування
Blockchain	Зростання прозорості операцій
Автоматизація процесів	Скорочення витрат
Цифрові платформи	Підвищення якості обслуговування

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження.

Аналіз таблиці 3.4 свідчить, що використання сучасних інноваційних технологій здатне суттєво підвищити ефективність діяльності банківських установ та сприяти розвитку фондового ринку України.

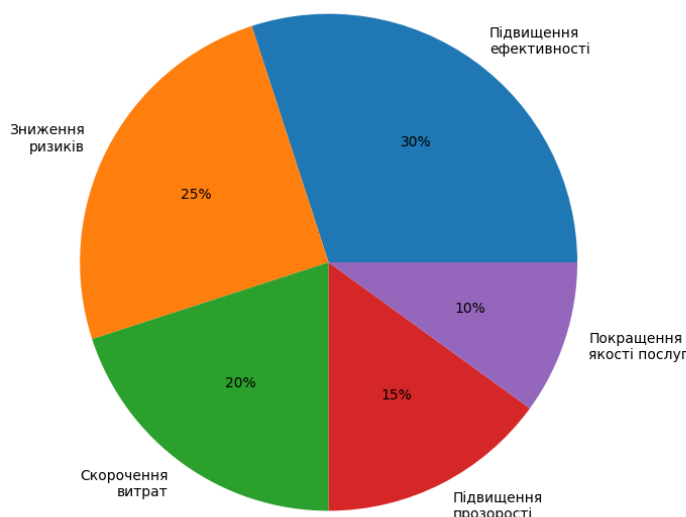

Рисунок 3.3 – Очікувані результати впровадження інноваційних технологій у діяльність банків

Джерело: складено автором на основі матеріалів Національного банку України, Стратегії розвитку фінансового сектору України, Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року та наукових досліджень у сфері цифровізації банківської діяльності [7; 8; 9; 10].

Показники, наведені на рисунку 3.3 сформовані на основі аналітичного узагальнення матеріалів Національного банку України, Стратегії розвитку фінансового сектору України, Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, а також наукових досліджень щодо цифровізації банківського сектору та впровадження фінансових технологій. Оцінка очікуваних результатів впровадження інноваційних технологій здійснювалася методом експертного аналізу із врахуванням основних напрямів цифрової трансформації банківської системи, визначених у стратегічних документах НБУ. Для формування оцінок було використано порівняльний аналіз впливу цифрових технологій на ефективність банківської діяльності, швидкість обслуговування клієнтів, рівень автоматизації бізнес-процесів, розвиток дистанційних фінансових послуг та підвищення конкурентоспроможності банківських установ. Відсоткові значення мають аналітичний характер та відображають відносну оцінку очікуваного впливу окремих інноваційних напрямів на діяльність банківського сектору України.

Інформаційною базою для побудови рисунка 3.4 стали матеріали Національного банку України щодо цифрової трансформації фінансового сектору,

Стратегія розвитку фінансового сектору України, Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, а також результати наукових досліджень у сфері фінансових технологій та цифровізації банківської діяльності. Основними критеріями оцінювання виступали потенційний вплив інноваційних технологій на підвищення операційної ефективності банків, рівень автоматизації процесів, розвиток цифрових сервісів, покращення клієнтського досвіду та зниження операційних витрат.

Орієнтовні значення:

- підвищення ефективності — 30%;
- зниження ризиків — 25%;
- скорочення витрат — 20%;
- підвищення прозорості — 15%;
- покращення якості послуг — 10%.

Аналіз даних рисунка 3.4 свідчить, що найбільший очікуваний результат від впровадження інноваційних технологій у діяльність банків пов'язаний із підвищенням ефективності функціонування банківських установ (30%) та зниженням рівня ризиків (25%). Важливий вплив також має скорочення витрат (20%), що сприяє оптимізації діяльності банків та підвищенню їх фінансової стійкості. Підвищення прозорості фінансових операцій (15%) і покращення якості фінансових послуг (10%) також мають важливе значення для розвитку банківського сектору

Таблиця 3.4 - Основні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності банків на фондовому ринку України

Напрямок удосконалення	Очікуваний результат
Розвиток цифрових сервісів	Підвищення швидкості фінансових операцій
Впровадження штучного інтелекту	Зниження ризиків
Удосконалення нормативної бази	Підвищення прозорості діяльності
Автоматизація управління активами	Зростання ефективності
Розвиток міжнародної співпраці	Залучення інвестицій

Аналіз таблиці 3.3 свідчить про те, що найбільший позитивний вплив на розвиток банківської діяльності можуть забезпечити цифровізація фінансових процесів та модернізація систем управління ризиками.

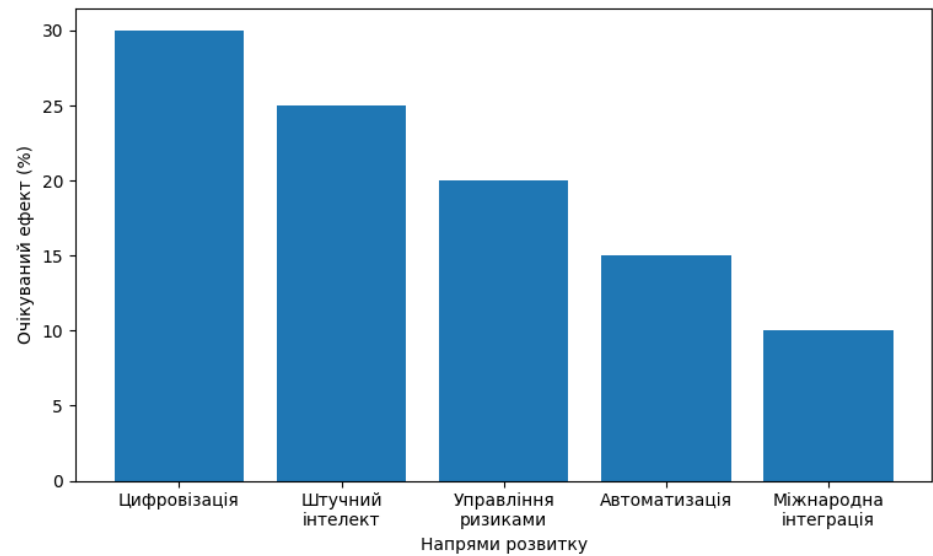

Рисунок 3.4 – Очікувані результати впровадження інноваційних технологій у діяльність банків

Джерело: складено автором на основі Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року [8], Річного звіту Національного банку України за 2024 рік [9], публікацій та аналітичних матеріалів НБУ [10], Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року [28] та наукових досліджень у сфері цифровізації банківської діяльності [38; 39; 40; 41].

Таблиця 3.5 – Очікуваний ефект від впровадження рекомендацій щодо розвитку банків на фондовому ринку

Напря́м	Очікуваний ефект (%)
Цифровізація	30
Штучний інтелект	25
Управління ризиками	20
Автоматизація	15
Міжнародна інтеграція	10

Аналіз даних рисунка 3.3 показує, що найбільший очікуваний ефект від розвитку діяльності банків на фондовому ринку пов'язаний із цифровізацією фінансових процесів та використанням технологій штучного інтелекту. Впровадження сучасних технологій дозволить підвищити ефективність фінансових

операцій, зменшити рівень ризиків та покращити конкурентоспроможність банківських установ.

Отже, проведене дослідження міжнародного досвіду, сучасних інноваційних технологій та перспектив розвитку банківської діяльності дозволило встановити, що цифровізація фінансового сектору виступає одним із ключових факторів підвищення ефективності функціонування банків на фондовому ринку.

Встановлено, що використання сучасних інформаційних технологій, штучного інтелекту, технологій Big Data та blockchain створює передумови для модернізації банківської діяльності та вдосконалення механізмів функціонування фондового ринку.

Запропоновані рекомендації щодо розвитку банківського сектору спрямовані на підвищення ефективності діяльності банків, покращення інвестиційного середовища та забезпечення подальшого розвитку фінансової системи України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно розглянути особливості діяльності банків як професійних учасників фондового ринку України в умовах сучасних регуляторних змін та розвитку інноваційних практик. У процесі дослідження було встановлено, що банки займають важливе місце у структурі фінансового ринку та виконують широкий спектр функцій, серед яких посередницька, інвестиційна, емісійна, депозитарна та консультаційна діяльність. Важлива роль банків полягає у забезпеченні ефективного перерозподілу фінансових ресурсів між учасниками ринку, підтримці ліквідності та формуванні умов для розвитку інвестиційної діяльності.

У роботі було визначено, що сучасний етап розвитку банківського сектору України характеризується значним впливом регуляторних змін. Посилення вимог щодо фінансового моніторингу, управління ризиками, забезпечення достатності капіталу та підвищення прозорості фінансових операцій суттєво впливає на механізми функціонування банківських установ. Встановлено, що сучасні регуляторні механізми спрямовані не лише на забезпечення фінансової стабільності банківської системи, але й на створення умов для ефективного розвитку фондового ринку загалом.

У результаті проведеного аналізу було встановлено, що важливим напрямом функціонування банків як професійних учасників фондового ринку є управління фінансовими активами та зниження рівня фінансових ризиків. Особливого значення в сучасних умовах набуває взаємодія банків із фінансовими компаніями, які забезпечують механізми управління проблемною заборгованістю та функціонування вторинного ринку фінансових активів.

Для практичного дослідження було використано матеріали діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС», яке здійснює діяльність у сфері управління фінансовими активами та взаємодіє з банківськими установами у процесі роботи з кредитними портфелями. Проведений аналіз дозволив оцінити особливості функціонування фінансової компанії та визначити її роль у системі взаємодії учасників фінансового ринку.

У процесі аналізу фінансово-економічних показників підприємства було встановлено позитивну динаміку результатів діяльності. Інші операційні доходи підприємства збільшилися з 74257 тис. грн у 2023 році до 77690 тис. грн у 2024 році, що свідчить про розширення обсягів діяльності підприємства. Також фінансовий результат від операційної діяльності збільшився з 1789 тис. грн до 3612 тис. грн, тобто більш ніж у два рази, що свідчить про підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та покращення результативності діяльності підприємства. Одночасно спостерігалось скорочення адміністративних витрат з 7637 тис. грн до 7083 тис. грн, що може свідчити про оптимізацію внутрішніх процесів управління підприємством.

Проведений аналіз структури активів підприємства показав збільшення окремих показників дебіторської заборгованості, що пов'язано із розширенням фінансових операцій та активізацією взаємодії підприємства з іншими учасниками фінансового ринку. Аналіз також дозволив визначити сильні та слабкі сторони підприємства, а також перспективні напрями його розвитку.

У ході дослідження було встановлено, що взаємодія банківських установ із фінансовими компаніями має важливе практичне значення для функціонування сучасного фінансового ринку. Використання механізму передачі проблемних активів фінансовим компаніям сприяє зменшенню кредитного навантаження на банки, покращенню структури банківських активів, зниженню рівня ризиків та підвищенню ліквідності банківських установ.

Крім того, дослідження показало, що важливим фактором розвитку банківської системи є впровадження сучасних інноваційних технологій. Використання цифрових платформ, автоматизованих систем аналізу, технологій штучного інтелекту, Big Data та сучасних механізмів управління ризиками сприяє підвищенню ефективності діяльності учасників фінансового ринку та формує передумови для подальшого розвитку банківського сектору України.

Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що банки як професійні учасники фондового ринку відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності фінансової системи України. Подальший розвиток

регуляторних механізмів, удосконалення систем управління ризиками та впровадження інноваційних практик створюватимуть передумови для підвищення ефективності функціонування банківської системи та розвитку фондового ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.05.2026).
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 №2121-III // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 26.05.2026).
3. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 №679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 26.05.2026).
4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 №3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 26.05.2026).
5. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 №1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20> (дата звернення: 26.05.2026).
6. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України від 30.10.1996 №448/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр> (дата звернення: 26.05.2026).
7. Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України від 06.12.2019 №361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 26.05.2026).
8. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fin-sector-strategy> (дата звернення: 26.05.2026).
9. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik> (дата звернення: 26.05.2026).
10. Публікації та звіти Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/publications> (дата звернення: 26.05.2026).
11. Фінансова звітність ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» за 2024 рік.

12. Звіт про фінансові результати ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» за 2024 рік.
13. Примостка Л.О. Банківський менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2023. <http://moodle.nati.org.ua/mod/resource/view.php?id=7483>
14. Мороз А.М. Банківська система : підручник. Київ : КНЕУ, 2022. <https://kneu.edu.ua/ua/bankoper/>
15. Базилевич В.Д. Фінансовий ринок : підручник. Київ : Знання, 2023. https://znannia.com.ua/product/fondovii_rinok_pidruchnik_kn_2_za_red_vbazilevicha
16. Опарін В.М. Фінанси : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2022. https://xn--e1ajqk.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/oparin_v_m_finansi_zagal_na_teoriya.pdf
17. Матеріали аналітичного дослідження діяльності ТОВ «ФК СІТІ ФІНАНС» за результатами проходження практики.
18. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. та ін. Банківські операції : підручник / за заг. ред. А. М. Мороза. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : КНЕУ, 2008. 608 с.
19. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник. 3-тє вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2012. 338 с.
20. Примостка Л. О., Краснова І. В., Лавренюк В. В. та ін. Управління банківськими ризиками : підручник / за ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2018. 546 с.
21. Опарін В. М. Фінанси: загальна теорія : навчальний посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с.
22. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 13th ed. New York : Pearson, 2022. 720 p.
23. Saunders A., Cornett M. M. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th ed. New York : McGraw-Hill Education, 2021. 736 p.
24. Базилевич В. Д. Ринок цінних паперів : підручник : у 2 т. / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2015. Т. 1. 621 с.
25. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fin-sector-strategy>

26. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Національний банк України.
URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>
27. 3.4-Securities_assets(додатковий файл)
28. Активи банків України. Міністерство фінансів України (Minfin)
https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/active/?utm_source
29. Наглядова статистика. Національний банк України
https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist?utm_source
30. Кількість банків в Україні. Міністерство фінансів України
http://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/?utm_source
31. Статистика фінансового сектору
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>
32. ОВДП, які знаходяться в обігу номінально-амортизаційною вартістю
<https://bank.gov.ua/ua/markets/t-bills>
33. Оновлено вимоги до банків щодо управління ризиками
https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-do-bankiv-schodo-upravlinnya-rizikami?utm_source
34. Буряченко А. Є., Тихий О. Г. Міжнародний банкінг в Україні: детермінація, генеза та європейський вектор. *Міжнародна економічна політика*. 2023. № 2. С. 78–96. DOI: <https://doi.org/10.33111/iep.2023.39.04>.
35. Korneev V., Dziubliuk O., Tymkiv A., Antkiv V., Kucherenko N. Banking sector stability and economic development: Assessment of risks and efficiency. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68, No. 3. P. 1679–1688. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.3.2023.33>.
36. Бороденко Т. М., Гапонюк Р. М. Маркетинг у банківській сфері в умовах сучасних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.6.160>.
37. Бороденко Т. М., Горбань М. І. Банки як професійні учасники фондового ринку: роль, функції та вплив на ринок державних облігацій. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13284314>.

38. Котіна Г., Степура М. Присутність іноземного капіталу в умовах війни: порівняльне емпіричне дослідження та вплив на стійкість фінансової системи. *Інфраструктура ринку*. 2025. Вип. 83. С. 116–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct83-21>.